

УДК 316.658.3:07]:355.4

DOI <https://doi.org/10.32782/2707-9147.2024.103.8>

Н. В. ПОГАРСЬКА

старший викладач
кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Д. Ю. СОЛОШЕНКО

бакалаврантка
кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

КУЛЬТУРА ВІДМІНИ ЯК МЕДІА ЯВИЩЕ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті зазначено, що культура відміни в медійному просторі під час повномасштабного вторгнення є дуже актуальною. Культура скасування спричиняє значний розкол у суспільстві, підитовхуючи людей до конфліктів та політичної напруженості. В статті автори розкривають значення поняття «культура відміни». Відзначається, що культура відміни може призвести до обмеження свободи слова та обміну інформацією. Зазначається, що відсутність терпимості та поваги до інших думок може підитовхнути до виникнення конфліктів та розбрату в суспільстві. Автори зазначають, що культура відміни в медійному просторі України проявляється в різних формах. Використовують соціальні мережі для того, щоб критикувати тих, хто висловлює думки, які вважаються непопулярними або образливими. Критика може приймати різні форми, від особистих образ до закликів до бойкоту. Наводяться в статті цікаві приклади культури відміни. Для того щоб запобігти таким наслідкам, важливо розвивати культуру взаєморозуміння, відкритості та толерантності, що дозволить суспільству ефективно вирішувати конфлікти та забезпечувати свободу та права всіх його членів. Автори зазначають, що суспільство повинно бути свідомим та критичним щодо інформації, яку воно споживає, та активно шукати достовірні джерела інформації. Культура відміни може призвести до того, що люди будуть більш скептично ставитися до інформації, яка поширюється в медіа. Це може допомогти захистити людей від впливу пропаганди та дезінформації. Це може призвести до зниження рівня обізнаності суспільства про важливі проблеми та погіршення якості суспільного дискурсу. Це може ускладнити поширення правдивої інформації та зробити людей більш сприйнятливими до дезінформації. Автори наголошують, що сьогодні кожна медійна особа є активним бійцем у медійному просторі, який формує масову свідомість та моделює поведінку і представників українського суспільства.

Ключові слова: культура відміни, медійний простір, суспільно-культурні наслідки, медіаграмотність, повномасштабне вторгнення.

Постановка проблеми. Культура відміни є актуальним феноменом сучасного суспільства, який має значний вплив на медійний простір, а також у розумінні та аналізі впливу збройних конфліктів на культурну сферу суспільства. Військові дії не лише змінюють політичну та економічну картину світу, але й суттєво деформують культурне середовище, впливаючи на масове сприйняття, ідентичність, пам'ять та національну свідомість.

Дослідження культури відміни в медійному просторі під час повномасштабного вторгнення дозволяє глибше зрозуміти її природу, форми та методи, а також соціально-культурні наслідки. Це дослідження може бути корисним для розробки рекомендацій щодо подолання негативних наслідків культури відміни та сприяння її позитивному розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної теми займалися ряд науковців, серед яких варто відмітити: Булавін Д., Морі С., Воронцова О., Гончаренко А., Терещук Г., Ізвозікова А., та інші.

Метою даної статті є розгляд культури відміни як медія явища в умовах війни.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом концепція «cancelculture» набула значної популярності. Це визначається як коли група людей приймає рішення про "скасування" певної особи чи продуктів, пов'язаних з нею, через їхні дії або висловлення, які викликають гнів або негативну реакцію в громадськості. Зокрема, у соціальних мережах кенселінг стає поширеним явищем, де користувачі масово атакують об'єкти свого невдоволення. Причини цього можуть бути різноманітні, включаючи невдалі висловлювання, спірні дії або навіть расистські коментарі. Як наслідок, об'єкт кенселінгу часто втрачає роботу, друзів, соціальні зв'язки, а в деяких випадках навіть стикається з серйозними наслідками для свого життя.

«Культура скасування» розглядається як сучасна форма остроганізму, де завдяки тиску суспільства конкретна особа або компанія можуть бути відкинуті поза соціальні та професійні межі.

Культура відміни являє собою концепцію, яка стверджує, що різні культури мають різні цінності, норми та поведінки. Ця концепція ґрунтується на ідеї, що культура є складним і багатограним феноменом, який формує спосіб життя людей [1].

«Кенсел культура» у широкому розумінні – це соціальний протест проти нетолерантної та відверто відхильної поведінки, яка офіційно не засуджується законодавством, але вважається неприйнятною з моральної точки зору. У вузькому сенсі це метод впливу на суспільство через моральне засудження відомих осіб.

Також «cancelculture» варто розглядати, як відмову від підтримки когось чи чогось після обурливого вчинку. Це поняття часто називають народним правосуддям і розглядають як інструмент, здатний забезпечити покарання шляхом ігнорування.

Під час повномасштабного вторгнення в Україну культура відміни в медійному просторі України посилилася. Це пов'язано з такими факторами, як зростання політичної нестабільності та поляризованості суспільства. Військова агресія Росії проти України ще більше загострила політичну ситуацію в країні. Це призвело до того, що люди стали більш чутливими до думок інших і більш готовими критикувати тих, хто підтримує протилежну політичну силу.

Культура відміни в медійному просторі України проявляється в різних формах. Люди часто використовують соціальні мережі для того, щоб критикувати тих, хто висловлює думки, які вважаються непопулярними або образливими. Критика може приймати різні форми, від особистих образ до закликів до бойкоту.

Люди можуть закликати до бойкоту продуктів або послуг, пов'язаних з людьми, які стали об'єктом культури відміни. Це може призвести до фінансових втрат для компаній, які пов'язані з такими людьми. Також люди можуть бути звільнені з роботи за висловлювання, які вважаються непопулярними або образливими. Це може призвести до втрати роботи та матеріальних труднощів. Вплив культури відміни на медіа-простір України є складним і неоднозначним. Це явище може мати як позитивний, так і негативний вплив на суспільство.

Одним з перших активних користувачів соціальних мереж серед українських політиків став Юрій Луценко, тодішній Генеральний прокурор України. У 2012 році він зареєструвався в Facebook і почав активно вести сторінку, публікуючи новини, коментарі до поточних подій і особисті думки [5]. Культура відміни в Луценка – це явище, що характеризується застосуванням критики та осуду до людей, які висловлюють думки, які вважаються непопулярними або образливими.

Луценко є одним з українських політиків, які найбільш часто зазнають культури відміни. Він часто критикує владу, олігархів і інших впливових людей. Його критика часто буває гострою та різкою, що призводить до того, що його критикують у відповідь. У 2022 році Луценко заявив, що колишній президент Порошенко причетний до постачання зброї бойовикам на Донбасі. Ця заява викликала критику з боку партії «Європейська солідарність», яку очолює Порошенко [2].

Луценко не є єдиним українським політиком, який зазнає культури відміни. Однак він є одним з тих, хто найбільш часто стає її об'єктом.

Арестович А. М. також є однією з найвідоміших фігур в українському медійному просторі. Він відомий своїми яскравими та емоційними виступами, в яких часто висловлює гострі та критичні думки. Це призвело до того, що Арестович став об'єктом критики з боку різних верств суспільства. Одним із найвідоміших випадків культури відміни Арестовича став скандал, який виник у 2022 році після його заяви про те, що Україна повинна бути готова до окупації частини своєї території [3]. Ця заява викликала обурення у багатьох українців, які вважали, що вона є капітулянтською. Арестович був змушений вибачитися за свою заяву.

Іншим прикладом культури відміни Арестовича стала критика його за те, що він часто робить смішні або нетактовні висловлювання. Наприклад, він неодноразово жартував про війну в Україні, що викликало обурення у багатьох людей. Арестович також був змушений вибачитися за свої висловлювання. На нашу думку, культура відміни Арестовича є наслідком того, що він є популярною фігурою, яка має велику аудиторію. Його висловлювання часто стають предметом обговорення в соціальних мережах, де люди можуть легко спілкуватися та обмінюватися інформацією. Це призвело до того, що Арестович став об'єктом критики з боку різних верств суспільства.

Фаріон І. Д. також є однією з найвідоміших фігур в українському мовному середовищі. Вона відома своїми радикальними поглядами на мовну політику України. Фаріон є прихильницею української мови та культури, і вона часто критикує використання російської мови в Україні.

Одним із найвідоміших випадків культури відміни Фаріон став скандал, який виник у 2022 році після її заяви про те, що всі українці, які не володіють українською мовою, є «мовними маргіналами» [6]. Ця заява викликала обурення у багатьох українців, які вважали, що вона є дискримінаційною. Фаріон була змушена вибачитися за свою заяву. Фаріон є однією з найвідоміших і найконтroversійніших фігур в українському суспільстві. Її висловлювання часто стають предметом обговорення і критики. Культура відміни є одним із способів, яким люди реагують на її висловлювання.

Сьогодні кожна медійна особа має зрозуміти, що він є активним бійцем у медійному просторі, який формує масову свідомість та моделює поведінку і представників українського суспільства, і громадян країн-союзників та нейтральних держав, і навіть мешканців країни-агресора.

Варто розуміти, що з часом затягування війни, неминуче зростатиме розчарування людей від жахливої реальності, як такої. І на цьому тлі ворогові дуже легко буде вклинитися в інформаційний порядок денний, нав'язати українському суспільству власну точку зору на ситуацію, а за цим – й стимулювати його до деструктивних дій.

Розглянуті приклади показують, що культура відміни є серйозним явищем, яке може мати значний вплив на медіа-простір України, адже під час конфліктів та війн важливу роль відіграє медійний простір, де різні культури, переконання та інтереси можуть зіткнутися.

Здебільшого, це завжди в першу чергу стосується роботи медіа, розповсюдження інформації, пропаганди та взаємодії громадськості. Медійний простір може бути потужним інструментом під час конфліктів та війн. Важливо бути обізнаним про те, як він використовується, і критично ставитися до інформації, яка отримується.

Культура відміни може впливати на інформаційну війну, яка ведеться під час повномасштабного вторгнення в Україні. Культура

відміни може призвести до того, що люди будуть більш скептично ставитися до інформації, яка поширюється в медіа. Це може допомогти захистити людей від впливу пропаганди та дезінформації. Проте вона може також призвести до того, що люди будуть уникати обговорення важливих питань, щоб не стати об'єктом критики. Це може призвести до зниження рівня обізнаності суспільства про важливі проблеми та погіршення якості суспільного дискурсу. Це може ускладнити поширення правдивої інформації та зробити людей більш сприйнятливими до дезінформації.

Культура відміни може створювати атмосферу страху та недовіри, що може сприяти зростанню маніпуляцій громадською думкою. Конфліктні сторони можуть використовувати культуру відміни для того, щоб дискредитувати своїх опонентів та поширювати дезінформацію. Культура відміни може перешкоджати діалогу та взаєморозумінню між людьми з різними думками. Люди можуть боятися висловлювати свої думки, навіть якщо вони є конструктивними і спрямованими на пошук спільного рішення.

Російські ЗМІ поширювали неправдиву інформацію про те, що Україна готується до нападу на Росію [7]. Це призвело до того, що багато людей у Росії повірили, що Україна є агресором, а не жертвою. Російська влада заарештувала та засудила до ув'язнення російських журналістів, які критикували війну [4]. Це призвело до того, що багато російських журналістів боялися висловлювати свою думку про війну. Росія звинувачувала Україну в тому, що вона використовує цивільних осіб як живий щит [8, с. 34]. Це призвело до того, що багато людей у світі негативно ставилися до України.

Щоб зменшити негативний вплив культури відміни на громадську думку та маніпуляції, потрібно активно працювати над підвищенням рівня освіти та медіаграмотності серед населення. Люди повинні розуміти, як відбувається маніпуляція громадською думкою через медіа та соціальні мережі і як вони можуть розпізнавати та уникати таких впливів. Важливо навчати людей критично мислити та аналізувати інформацію, що до них приходить.

Також необхідно акцентувати увагу на вихованні терпимості та поваги до різноманітності думок і поглядів. Люди повинні розуміти, що кожен має право на власну думку та свободу виразу, і важливо вміти приймати інші точки зору, навіть якщо вони відрізняються від власних. Відсутність терпимості та поваги до інших думок може підштовхнути до виникнення конфліктів та розбрату в суспільстві.

Більше того, важливо стимулювати відкритий діалог та взаєморозуміння між людьми з різними поглядами. Замість того, щоб відкидати чи відмінювати інші думки, важливо намагатися зрозуміти їх і шукати конструктивні способи вирішення конфліктів та розв'язання проблем. Відкритий діалог сприяє побудові спільних рішень та зміцненню взаєморозуміння в суспільстві.

Висновки. Важливо активно прогидіяти спробам маніпуляції громадською думкою та поширенню дезінформації. Суспільство повинно бути свідомим та критичним щодо інформації, яку воно споживає, та активно шукати достовірні джерела інформації. Важливо підтримувати незалежність та об'єктивність медіа та інших джерел інформації та боротися з поширенням фейків та пропаганди.

Крім того, культура відміни може спричинити зниження рівня довіри та взаєморозуміння в суспільстві. Люди, які почуваються вразливими перед можливістю стати об'єктом критики, можуть уникати відкритого обговорення важливих проблем. Це може призвести до того, що суспільство втрачить можливість вирішувати конфлікти та займатися проблемами відкрито та ефективно.

Культура відміни також може призвести до збільшення поділу в суспільстві. Якщо люди будуть обурюватися та відміняти інших за будь-яку відмінність у поглядах чи діях, це може посилити соціальні розходження та ворожнечу між групами. Замість того, щоб шукати спільні рішення та підтримувати діалог, суспільство може зануритися в клімат ворожнечості та ненависті.

Крім того, культура відміни може підірвати довіру до правосуддя та інститутів влади. Якщо суспільство стане приймати рішення про відміну без належного процесу та розгляду аргументів, це може порушити принципи справедливості та законності.

Це може призвести до загострення політичних та соціальних конфліктів та зменшення легітимності владних структур.

У цілому, культура відміни може мати серйозний вплив на суспільство, який може мати негативні наслідки для свободи слова, розвитку демократії та соціальної стабільності. Для того щоб запобігти таким наслідкам, важливо розвивати культуру взаєморозуміння, відкритості та толерантності, що дозволить суспільству ефективно вирішувати конфлікти та забезпечувати свободу та права всіх його членів.

Список використаної літератури

1. Булавін Д. Cancelculture. Український вимір. 2022. URL: https://zaxid.net/cancel_culture_n1539207

2. Воронцова О. Демобілізований Луценко поставив перед владою питання: у чому винен Порошенко? Главком. 2022. URL: <https://glavcom.ua/country/politics/demobilizovaniy-lutsenko-postaviv-pered-vladoju-pitannja-u-chomu-vinen-poroshenko-940731.html>

3. Гончаренко А. Олексій Арестович: шість найгучніших скандалів довкола колишнього радника Офісу президента. ТСН. 2023. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/oleksiy-arestovich-shist-nayguchnshih-skandaliv-dovkola-kolishnogo-radnika-ofisu-prezidenta-2419132.html>

4. Извошківа А. У Росії опозиціонера Кара-Мурзу засудили до 25 років позбавлення волі. Реакція США, Франції, Австрії. 2023. URL: <https://suspijne.media/447981-u-rosii-opozicionera-kara-murzu-zasudili-do-25-rokiv-pozbavlenna-voli-reakcia-miznarodnoi-spilnoti/>

5. Офіційна сторінка Facebook Юрія Луценко. URL: <https://www.facebook.com/LlutsenkoYuri/>

6. Терещук Г. Мовний скандал через висловлювання професорки Фаріон на адресу українських воїнів: реакції та висновки. Суспільство. URL: <https://ua.krymr.com/a/mova-skandal-vyboru-polityka-vijna/32679145.html>

7. Як російські медіа брехали світу про Україну – моніторинг російських фейків за рік повномасштабної війни. 2023 URL: <https://www.nrada.gov.ua/yak-rosijski-media-brehal-y-svitu-pro-ukrayinu-monitoring-rosijskyh-fejkiv-za-rik-povnomasshtabnoyi-vijny/>

8. 100 брехливих російських наративів про російсько-українську війну / Збірник інформаційно-аналітичних матеріалів / А. М. Романишин, С. В. Черевичний, О. П. Остапчук та ін. К.: НДЦ ГП ЗС України, 2023. 77 с.

Pogarska N. V., Soloshenko D. Yu. The culture of cancellation as a media phenomenon in the conditions of war

The article states that the culture of cancellation in the media space during a full-scale invasion is very relevant. The culture of cancellation is causing a great deal of division in society, pushing people into conflict and political tension. In the article, the authors reveal the meaning of the concept of "cancellation culture". It is noted that the culture of withdrawal can lead to the restriction of freedom of speech and exchange of information. It is noted that the lack of tolerance and respect for other opinions can lead to the emergence of conflicts and discord in society. The authors note that the culture of cancellation in the media space of Ukraine manifests itself in various forms. Use social media to criticize those who express opinions that are considered unpopular or offensive. Criticism can take many forms, from personal insults to calls for a boycott. The article provides interesting examples of cancellation culture. In order to prevent such consequences, it is important to develop a culture of mutual understanding, openness and tolerance, which will allow society to effectively resolve conflicts and ensure the freedom and rights of all its members. The authors note that society should be conscious and critical about the information it consumes and actively seek reliable sources of information. A culture of rejection can lead people to be more skeptical of information that is disseminated in the media. This can help protect people from the effects of propaganda and misinformation. This can lead to a decrease in public awareness of important issues and a deterioration in the quality of public discourse. This can make it harder for truthful information to spread and make people more susceptible to misinformation. The authors emphasize that today every media person is an active fighter in the media space, who forms mass consciousness and models the behavior of representatives of Ukrainian society.

Key words: *cancellation culture, media space, socio-cultural consequences, media literacy, full-scale invasion.*